

Obligatisk AUK-opgave som led i adjunktuddannelsen

Læringskontrakten

Jan Trzaskowski, adjunkt, ph.d.
Juridisk Institut, Copenhagen Business School

Indholdsfortegnelse

1. Baggrund	5
2. Læringskontrakten	5
2.1. Formålet.....	5
2.2. Overvejelser.....	6
2.3. Præsentationen og vedtagelsen.....	6
3. Læringskontraktens indhold	7
3.1. Formål.....	7
3.2. Undervisers opgaver.....	7
3.3. Den Studerendes opgaver.....	8
3.4. Undervisningens indhold.....	8
3.5. Eksamination og evaluering.....	8
3.6. Påtale og tvistløsning.....	9
4. Erfaringer med Læringskontrakten	9
4.1. De studerendes modtagelse af læringskontrakten.....	9
4.2. Effekten af læringskontrakten.....	10
5. Perspektivering	10

1. Baggrund

Formålet med denne opgave er at redegøre for baggrunden for og erfaringerne med anvendelse af en læringskontrakt i forbindelse med undervisning på CBS Handelshøjskolen. Der lægges vægt på de makropædagogiske udfordringer, overvejelser og resultater.

Undertegnede har undervist på universitetsniveau siden 1996. I den forbindelse, og som ekstern foredragsholder, har jeg udarbejdet og gennemført undervisning inden for en række forskellige områder og for mange forskellige målgrupper. Læringskontrakten er udarbejdet på baggrund af inspiration fra kurser i læringsteknik og -teori i forbindelse med adjunktuddannelsen på CBS.

Denne opgave relaterer sig ikke til undervisningen i et bestemt fag eller et bestemt niveau, men til den konkrete udfordring, der ligger i at foretage forventningsafstemning med de studerende. Opgaven indeholder overvejelser og erfaringer som relaterer sig til brug af læringskontrakten i undervisning af forskellige hold med forskellige forudsætninger. Alle hold har modtaget undervisning inden for jura, men ikke alle hold har en juridisk baggrund. Læringskontrakten er brugt på IT-universitet (juridske forhold ved opstart af virksomhed), CBS (ulovlig og lovlig markedsføring [cand.merc. valgfag], markedsføringsret med varemærkeret [HA-jur 2. år] og erhvervs- og IT-ret [HA-dat merituddannelse]).

2. Læringskontrakten

Læringskontrakten er en reel juridisk kontrakt som indgås mellem underviser og de studerende. Kontrakten består af 6 paragraffer som fastlægger forventningerne til undervisningsforløbet og eksamen samt nogle formalia omkring tvistløsning og evaluering.

2.1. Formålet

Formålet med kontrakten er primært at forbedre læringsprocessen i forbindelse med det foranstående undervisningsforløb. Både underviser og de studerende har glæde af et højt aktivitetsniveau og engagement fra de studerende. I forhold til Blooms taksonomi for læring, er opgaven at få de studerende til selv at arbejde med hovedsagelig vidensniveauet ved at læse stoffet. Det, at de studerende har arbejdet med stoffet inden forelæsningen er en forudsætning for, at der i undervisningen kan fokuseres på forståelsesniveauet og anvendelsesniveauet. De studerendes disciplin og arbejdsindsats er således en forudsætning for at opnå læring på et højere niveau, i.e. ved at arbejde med forståelse og anvendelse.

Blooms Taxonomi (kognitive niveauer)

- *Kendskab/Viden: at kunne gengive et indlært stof enten ved genkendelse eller ved genkaldelse*
- *Forståelse: lagret information får mening i ens eget univers, tilpasses et eksisterende mønster*
- *Anvendelse: når man benytter generelle ideer, teorier, principper, procedurer og generelle metoder i konkrete situationer*
- *Analyse: at nedbryde et materiale i internt homogene enkeltdele.*

- *Syntese: at skabe noget nyt på baggrund heraf*
- *Evaluere: kritisk vurdering eller evaluering, der bygger på analyse*

Formålet og baggrunden for de enkelte bestemmelser er gennemgået nedenfor under 3.

2.2. Overvejelser

De primære overvejelser, der førte til udarbejdelsen af læringskontrakten gik på hvorledes man kan få de studerende til at forberede sig til undervisningen. Bjarne Herskin beskriver i sin bog ("Undervisningsteknik for universitetslærere") på side 156ff. en psykologisk kontrakt, som man kan indgå med de studerende. Den psykologiske kontrakt dækker over den forventningsafstemning, som Bjarne Herskin behandler i bogens kapitel 2, herunder omkring de studerendes forberedelse.

Som jurist var det naturligt at forsøge at beskrive forventninger i de juridiske formsprog i stedet for det psykologiske. Læringskontrakten tjener samme formål som den psykologiske kontrakt – afstemning af forventninger – men præsenteret på en måde som giver mening i de (jura-) studerendes univers, i.e. anvendelse af juridiske virkemidler. Ved et arbejde med diskussionerne omkring læring i de studerendes forståelsesunivers (juraen), er der større chance for at den studerende rent faktisk forstår og husker indholdet.

Ved at kombinere det skriftlige med en mundtlig præsentation er det muligt at fange de studerende opmærksomhed bedre end hvis der alene var tale om en mundtlig diskussion af problemstilling a la "jeg forventer at I forbereder jer til undervisningen". For at opnå en større grad af engagement fra de studerende, er der lagt vægt på at kontrakten skulle være gensidig forpligtende, således at også undervisers forpligtelser blev anskueliggjort – noget for noget. Det bør således stå klart for de studerende, at læringskontrakten er udviklet for deres skyld med henblik på at forbedre læringen, og at underviser ikke kan hjælpe dem uden deres egen indsats. Læringskontrakten viser også at jeg tager undervisningsopgaven seriøst.

2.3. Præsentationen og vedtagelsen

For at sikre de studerendes reelle tilslutning har det været en grundlæggende forudsætning at indgåelsen af aftalen er frivillig. Reel frivillighed som den findes i almindelige kontraktforhandlinger har ikke været mulig idet det ville kræve at der var tid til at diskutere formuleringen af hver enkelt bestemmelse. Det ville angiveligt øge engagementet, men ville antagelig blive unødvendig tidskrævende. Kompromiset blev at præsentere læringskontrakten som en frivillig aftale som kan tiltrædes eller afslås.

Af samme grund var det nødvendigt at præsentere og redegøre for aftalens bestemmelser inden de studerende kunne tage stilling til, hvorvidt de ønsker at tiltræde aftalen. På den måde er det endvidere muligt at anskueliggøre, hvorfor de studerendes indsats er vigtig. En af de mere effektfulde argumenter for aftalens berettigelse er at aftalen også bruges som grundlag for, hvad der kan forventes i forbindelse med udprøvning ved eksamen.

I de fleste tilfælde har aftalen været præsenteret på overhead eller projektor, men der er også gjort forsøg med en traditionel kontrakt på papir og med både undervisers og den studerendes underskrift. Denne tilgang blev anvendt på IT-universitet på et hold

med ca. 10 studerende. Det kunne lade sig gøre fordi holdet ikke var større, men erfaringerne er at kontraktsindgåelsen dermed bliver uforholdsmæssig omstændig. Efterfølgende er kontrakten indgået ved håndsoprækning efter gennemgangen. Erfaringen er, at stort set alle studerende tilslutter sig på denne måde.

I forbindelse med undervisningen på juridiske fag, er indgåelsen af læringskontrakten kombineret med en opfriskning eller præsentation af reglerne om aftaleindgåelse. Efter dansk ret stilles der ikke krav til formen for aftaleindgåelsen, og der er derved intet til hinder for at aftale kan indgås ved håndsoprækning. Denne tilgang kan være noget sværere at anvende, hvis man ikke selv er jurist og/eller de studerende ikke har været eller skal undervises i jura.

Præsentationen i forbindelse med vedtagelsen har været tilrettelagt på samme måde som almindelig undervisning planlægges. Således er der indledningsvist blevet redegjort for baggrunden for anvendelsen af læringskontrakten. Indledningsvis er den væsentligste pointe præsenteret (fokus på forståelse og anvendelse fremfor viden). Denne hovedpointe er der løbende refereret til i forbindelse med gennemgangen og på en måde, hvor der er anvendt eksempler på, hvorfor det er vigtigt. Afslutningsvis er der sket en opsummering af formålet og aftalens frivillighed understreget. Til brug for præsentation har valget af det skriftlige medium kombineret med den mundtlige præsentation været særdeles god.

I det omfang, der undervises i jura, herunder aftaleret, indgår læringskontrakten som en praktisk eksemplificering af juraens anvendelse.

3. Læringskontraktens indhold

Nedenfor gennemgås de enkelte bestemmelser i læringskontrakten. Som anført ovenfor er en væsentlig del af formålet med gennemgangen at anskueliggøre for de studerende, hvorfor deres engagement er vigtig.

Aftalens parter er “Underviser” og “Den Studerende”. Det indgås således principielt ligeså mange aftaler, som der er studerende. Det er væsentlig, at der ikke er tale om en aftale, der indgås med “de studerende” som en gruppe.

3.1. Formål

Formålet med denne aftale er at sikre et stort udbytte af læringsprocessen gennem undervisning af høj kvalitet og aktiv deltagelse.

Formålet med læringsprocessen er at formidle og diskutere viden på en måde som sætter Den Studerende i stand til at forstå og anvende denne viden.

Det “store udbytte” er i både Undervisers og den studerendes favør, idet undervisningen bliver mere spændende for begge parter. Den høje kvalitet og aktive deltagelse referer til de gensidige forpligtelser, som er uddybet senere i kontrakten.

I forbindelse med præsentation af formålet har der været inddraget en planche med Blooms lærinstaksonomi. Formålet er beskrevet som det at søge at fokusere på forståelses- og anvendelsesniveauet i undervisningen og overlade vidensniveauet til selvstudium. I den forbindelse er der henvist til, at det netop er forståelse og anvendelse, der lægges vægt på ved eksamen – hvilket skærper de studerendes opmærksomhed

betragteligt.

Der lægges vægt på, at der i undervisningen lægges stor vægt på brug af cases og eksempler, som dog – rent tidsmæssig – kræver at de studerende har forberedt sig hjemmefra.

3.2. Undervisers opgaver

Underviser møder velforberedt og rettidig til undervisningen, som gøres levende, inspirerende og forståelig for Den Studerende.

Underviser besvarer spørgsmål inden for pensums rammer, og Underviser er lydhør over for kommentarer og forslag vedrørende undervisningen.

For at understrege Den studerendes fordel ved aftalen startes der med at beskrive Undervisers forpligtelser. Jeg lægger op til, at jeg – som underviser – har en interesse i at forbedre min undervisning til de studerendes fordel, og at jeg derfor naturligvis er lydhør over for forslag til forbedringer. Dermed opnås angivelig også et engagement i selve undervisningen.

3.3. Den Studerendes opgaver

Den Studerende er indstillet på at tage ansvar for egen læring. Den Studerende møder velforberedt og rettidig til undervisningen, og deltager aktivt heri.

Den Studerende stiller spørgsmål hvis der opstår tvivl om forståelsen af pensum eller det gennemgæede, og svarer efter bedste evne på de spørgsmål som Underviser stiller.

Det har været vigtig at lægge vægt på at det er den studerende, der skal tage et ansvar. I præsentationen har jeg navnlig lagt vægt på den Studerendes ansvar for at stille spørgsmål i forbindelse med uklarheder. Jeg har lagt vægt på at spørgsmålene bør stilles i plenum, idet den enkelte studerende formentlig ikke er den eneste, der sidder med netop dette spørgsmål. Spørgsmål kan vedrøre uklarheder i forhold til både indhold og form.

Af hensyn til afviklingen af undervisningen er det vigtig, at Den Studerende svarer på de spørgsmål, som bliver stillet. Ved at indgå denne aftale legitimeres det at udpege tilfældig valgte studerende til at svare på spørgsmål. Efter et stykke tid plejer det at løsne op på de studerendes vilje til at ville svare på spørgsmål. Med reference til den forudgående bestemmelse opfordrer jeg de studerende til at reagere hvis mine spørgsmål er banale eller latterlige, idet jeg understreger at det ikke skal være en undskyldning for ikke at svare.

3.4. Undervisningens indhold

Underviser gennemgår væsentlige elementer af pensum, men gennemgår ikke hele pensum. Den Studerende forventes selvstændigt at læse pensum og orientere sig i supplerende litteratur samt at stille de spørgsmål som opstår i den forbindelse.

Undervisningen har ikke karakter af rådgivning, og Underviser forventes ikke at svare på spørgsmål af privat karakter eller spørgsmål som ligger væsentlig uden for pensum.

Formålet med denne bestemmelse er hovedsagelig at imødekomme en potentiel kritik af at man som underviser har undladt at gennemgå dele af pensum. Det gøres klart at der ikke er tid til at gennemgå hele pensum i alle detaljer, og at det netop er derfor at Den Studerende skal møde velforberedt. Så kan undervisningen koncentreres om de vigtigste pointer og de forhold som de studerende ikke forstår ved læsning af pensum.

3.5. Eksamination og evaluering

Ved eksaminering i faget forudsættes den Studerende at have viden om de emner, som er indeholdt i pensum. Der lægges hovedsagelig vægt på den Studerendes forståelse af pensum og evne til anvende denne viden i konkrete situationer.

Undervisningen evalueres løbende. Den Studerende påpeger svagheder/styrker ved undervisningen og kommer med eventuelle forslag til forbedringer.

Denne bestemmelse går både på udprøvnings af den Studerende og evalueringen af Undervisers undervisning. Med reference til aftalens første bestemmelse redegøres der for, hvorledes der lægges vægt på forståelse og anvendelse ved eksamen. I forhold til evalueringen af undervisningen, opfordres den Studerende til at komme med kritik løbende ud fra tanken om at forbedringer i så fald kan komme de studerende tilgode – og ikke kun fremtidige studerende.

3.6. Påtale og tvistløsning

Overtrædelse af denne aftale påtales hurtigst mulig, og direkte over for den overtrædende part.

Eventuelle uoverensstemmelser søges løst i plenum gennem konstruktiv dialog. Alternativt inddrages den fag- eller studieansvarlige.

En aftale er kendetegnet ved at den kan håndhæves. Denne aftale er dog ikke egnet til traditionel, juridisk håndhævelse. Ikke desto mindre har det været vigtigt at fastholde en klausul herom for at fastholde idéen om at der er tale om en reel aftale. Der er lagt vægt på at vi bør kunne tale om uoverensstemmelser efterhånden som de opstår.

4. Erfaringer med Læringskontrakten

Læringskontrakten har været brugt i forbindelse med følgende undervisningsforløb:

- Opstart af virksomhed, IT-Universitet, efterår 2005
- Ulovlig og lovlig markedsføring, CBS, efterår 2005
- Markesføringsret med varemærkeret, CBS, efterår 2005
- Opstart af virksomhed, IT-Universitet, forår 2006
- Markesføringsret med varemærkeret, CBS, efterår 2006

Læringskontrakten indgår i alle undervisningsforløb, hvor jeg underviser mere end et par gange. I de tilfælde, hvor der er andre undervisere på kurset, orienterer jeg de øvrige undervisere om kontrakten og de forventninger, som underviseren med rette kan have.

4.1. De studerendes modtagelse af læringskontrakten

De studerende har generelt været meget imødekommende over for læringskontrakten. Stort set alle har tiltrådt aftalen, idet der dog på storholdende har været et par stykker, som ikke har ønsket at indgå aftalen. Alle har dog været interesseret i kontrakten og gennemgangen heraf.

Læringskontrakten er blevet godt modtaget uanset om der har været 10 eller 140 studerende. Det kan virke en anelse intimiderende at skulle stå med en opstrakt hånd for at indgå en aftale med over hundrede studerende. Erfaringer viser dog heldigvis, at der intet er at frygte. På baggrund af de indvundne erfaringer, kan der ikke siges noget om, hvorvidt læringskontrakten bedste egner sig til store eller små grupper.

4.2. Effekten af læringskontrakten

Der har ikke indledningsvis været opsat succeskriterier eller målepunkter for aftalens effekt. Helt uvidenskabeligt, er det dog min vurdering at de studerende har udvist større engagement, herunder ved at været bedre forberedt og ved at møde til tiden. Det er navnlig kommet til udtryk ved bedre og mere kvalificerede diskussioner af cases. Endvidere er antallet af personer, som fremsætter ønske om den passive manuduktion faldet betragtelig. Det er blevet mere legitimt at anvende cases i overensstemmelse med CBS' pædagogiske principper.

Uanset om læringskontrakten har fået de studerende til at forberede sig mere, så er læringskontrakten et rigtig godt redskab. Læringskontrakten har fået de væsentligste forventninger afstemt inden undervisningen starter, hvilket gør at man med god samvittighed kan tilrettelægge undervisningen ud fra de forudsætninger som er fastlagt. Endvidere kan man således også godt redskab for de krav, man med rette kan stille til de studerendes præstationer ved eksamen.

Læringskontrakten er med til at sikre, at man får alle kortene lagt på første gang man møde de studerende. Det at forventninger lægges ud som en kontrakt er med til at skærpe de studerendes fokus, og er formentlig en af grundene til at den virker. Kontraktsformen kombineret med forklaringer og eksempler er endvidere med til at sikre at de studerende føler et vis ejerskab og dermed ansvar for læringsprocessen.

Læringskontrakten er for mig som underviser et vigtig redskab, som har været med til at præcisere nogle spilleregler i forhold til de studerende, og dermed imødekommet nogle af de frustrationer, som jeg tidligere har oplevet navnlig i forbindelse med undervisning på storhold. Selve udarbejdelsen af aftalen har øget min bevidsthed omkring læringsprocessen.

5. Perspektivering

Læringskontrakten kan formentlig virke unødigt formel på visse grupper, men det ændrer ikke ved at diskussionen er vigtig. Det er oplagt, at denne tilgang er i klar tråd med at der undervises i jura. Læringskontrakten har været anvendt på personer, som ikke læser jura, og er i den forbindelse blevet godt modtaget. Det er dog meget tænkeligt, at læringskontrakten i denne form ikke egner sig til andre studieretninger. Idéen om at anskueliggøre forventningerne i det konkrete undervisningsunivers som en slag storytelling må dog kunne anvendes på andre områder. Altså det at diskutere og afstemme forventninger i et univers og på en måde som de studerende forstår.